

Grenseffectenrapportage 2017

Dossier 4: Grensoverschrijdende (im)mobiliteit van studenten uit derde landen in de Euregio Maas-Rijn

Universiteit Maastricht

Grenseffectenrapportage 2017

Dossier 4: Grensoverschrijdende (im)mobiliteit van studenten uit derde landen in de Euregio
Maas-Rijn

dr. Alexander Hoogenboom
Julia Reinold

Het *Institute for Transnational and Euregional cross border cooperation and Mobility / ITEM* is de spil van wetenschappelijk onderzoek, advisering, kennisuitwisseling en trainingsactiviteiten omtrent grensoverschrijdende samenwerking en mobiliteit.

ITEM is een initiatief van Universiteit Maastricht (UM), het Nederlands Expertise en Innovatiecentrum Maatschappelijke Effecten Demografische krimp (NEIMED), Zuyd Hogeschool, de Gemeente Maastricht, de Euregio Maas-Rijn (EMR) en de Provincie Limburg (NL).

Inhoudsopgave

Termen en Afkortingen	1
Dankbetuiging.....	1
1. Inleiding.....	2
2. Onderzoeksdoelstellingen en -methoden	3
2.1 Ex-post analyse: Huidige effecten van bestaande wetgeving.....	3
2.2 Geografische reikwijdte: Definitie van de grensregio.....	4
2.3 Onderzoeksthema's, uitgangspunten, benchmarks en indicatoren	4
2.3.1 De onderzoeksthema's van dit dossier	5
2.3.2 Dossier inzake de grensoverschrijdende mobiliteit van studenten uit derde landen: Principes, benchmarks en indicatoren voor een positieve situatie in de grensregio	6
3. Evaluatie: Europese integratie.....	10
4. Evaluatie: Sociaal-economische ontwikkeling	16
5. Evaluatie Euregionale samenhang.....	21
6. Conclusies en aanbevelingen vanuit Euregionaal perspectief.....	23
Bijlage I - Kaart van instellingen voor hoger onderwijs in de Euregio Maas Rijn	26
Bijlage II - Lijst van geïnterviewden	27

Termen en Afkortingen

EMR	Euregio Maas-Rijn
EU	Europese Unie
IHO	Instelling voor Hoger Onderwijs

Dankbetuiging

Dit dossier is onderdeel van de Grenseffectrapportage 2017 van het *Institute for Transnational and Euregional cross border cooperation and Mobility / ITEM*. De auteurs willen hun dank uitspreken aan alle betrokkenen die de tijd hebben gemaakt om met ons spreken en hun kennis met ons te delen, aan de internationale studenten die hun ervaringen met wonen in een grensregio hebben gedeeld door de online-enquête in te vullen en aan degenen die ons hebben geholpen bij het opzetten van de enquête. Tenslotte danken wij Prof. dr. Melissa Siegel en Martin Unfried voor hun onaflatende steun en voor hun waardevolle opmerkingen over eerdere conceptversies van dit dossier. Daarnaast willen wij ook graag onze dank betuigen aan Alexandra Rodriguez, voor haar waardevolle hulp tijdens het onderzoek.

4. Grensoverschrijdende (im)mobiliteit van studenten uit derde landen in de Euregio Maas-Rijn

1. Inleiding

De internationalisering van het hoger onderwijs staat momenteel volop in de aandacht bij wetenschappers en beleidsmakers. De Europese Unie (EU) stimuleert de toelating van studenten uit derde landen aan de Europese universiteiten en heeft getracht een alomvattend wettelijk regime in te voeren om dit te vergemakkelijken.¹ Richtlijn 2004/114 vormt hiervan de kern. Dit instrument bepaalt de voorwaarden voor de toelating van studenten tot de lidstaten van de EU. Deze richtlijn werd reeds in december 2004 aangenomen, met verplichte omzetting door de lidstaten voor 12 januari 2007. Sindsdien is zij onderwerp geweest van diverse evaluaties, die op bepaalde tekortkomingen van de richtlijn hebben gewezen.²³ Naar aanleiding van deze bevindingen werd Richtlijn 2016/801 betreffende de voorwaarden voor toelating en verblijf van derdelanders ten behoeve van onderzoek, studie, opleiding, vrijwilligerswerk, scholierenuitwisselingsprogramma's of educatieve projecten en au-pair activiteiten aangenomen ter verbetering en vervanging van Richtlijn 2004/114.

Dit dossier is een aanvulling op de bestaande literatuur en het bestaande debat over de analyse en evaluatie van het studentenmigratiebeleid van de EU en de lidstaten vanuit euregionaal perspectief. De aanleiding ervoor was de invoering van de *Pilot huisvesting Akense niet-EU studenten* in april 2016.⁴ Het pilotproject bepaalt dat studenten uit derde landen die voltijds werken bij een instelling voor hoger onderwijs (IHO) in Aken (Duitsland) in aanmerking komen voor een verblijfsvergunning in Kerkrade of Heerlen (Parkstad Limburg) in Nederland. Dit pilotproject vestigt de aandacht op een mogelijk 'grensregionadeel' voor studenten uit derde landen binnen het Nederlandse en Duitse migratierecht.

Dit 'grensregionadeel' betekent dat grensmigranten slechter af zijn – in de zin dat ze meer juridische hindernissen ondervinden – dan migranten die in een en dezelfde lidstaat studeren, werken en wonen, bij een verder vergelijkbare situatie. Het bestaan van een dergelijk nadeel kan ernstige gevolgen hebben voor de Europese integratie, de sociaal-economische ontwikkeling van de grensregio's en de Euregionale samenhang.

Om vast te stellen of er sprake is van een dergelijk grensregionadeel, wordt er in het dossier een combinatie van sociologische en juridische onderzoeksmethoden gebruikt, waaronder literatuuronderzoek, interviews met belanghebbenden en een enquête onder internationale studenten. De combinatie van juridische en sociologische onderzoeksmethoden is nuttig om een

---

¹ Zie bijvoorbeeld: Europese Raad: 'Admission of third-country nationals to the Member States for study purposes'. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=URISERV%3A133069> ; laatst geraadpleegd op 14 mei 2017.

² Zie bijvoorbeeld: EMN: 'Immigration of international Students to the EU', 2012, of Europese Commissie: 'REPORT FROM THE COMMISSION TO THE EUROPEAN PARLIAMENT AND THE COUNCIL on the application of Directive 2004/114/EC on the conditions of admission of third- country nationals for the purposes of studies, pupil exchange, unremunerated training or voluntary service', 2013, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0587:FIN:EN:PDF>

³ Naar aanleiding van deze evaluaties zal Richtlijn 2004/114 binnenkort worden vervangen door Richtlijn 2016/801, die uiterlijk op 23 mei 2018 dient te zijn ingevoerd.

⁴ Zie B11/2.4 Vreemdelingencirculaire 2000.

beter inzicht te verkrijgen in de huidige situatie met betrekking tot de grensoverschrijdende mobiliteit van studenten uit derde landen en de uitdagingen en mogelijkheden die daarmee samenhangen.

2. Onderzoeksdoelstellingen en -methoden

Het doel van dit dossier is het analyseren van de huidige (rechts)positie van Dersdelanders die in de EU studeren. Dit omvat toelating tot de universiteit, collegegeld, toegang tot studiebevorderende faciliteiten, het recht op verblijf en toegang tot de arbeidsmarkt. Ook worden de gevolgen voor de drie onderzoeksthema's, Europese integratie, duurzame en sociaal-economische ontwikkeling van de euregio's en de Euregionale samenhang, besproken. Hieronder wordt de inhoud van dit dossier nader gedefinieerd in termen van relevante wetgeving, het geografische en het thematische bereik. Daarnaast worden de relevante beginselen, benchmarks en indicatoren gedefinieerd. Zij maken het gemakkelijker te interpreteren welke effecten de rechten van studenten uit derde landen hebben op de belangrijkste onderzoeksthema's.

2.1 Ex-post analyse: Huidige effecten van bestaande wetgeving

Dit dossier is een ex-post analyse van de bestaande communautaire en nationale wetgeving inzake de toelating van studenten uit derde landen tot de EU. Het is belangrijk om bepaalde elementen direct vanaf het begin te definiëren. Het uitgangspunt vormen de zogenaamde 'derdelanders', personen die niet de nationaliteit bezitten van een lidstaat van de EU of EER, noch de Zwitserse nationaliteit. Bovendien wordt aangenomen dat op deze personen geen andere bijzondere wettelijke regeling van toepassing is (zoals handels- of associatieverdragen en dergelijke) en dat zij niet reeds in het bezit zijn van een verblijfsvergunning van één van de EU-lidstaten. Deze derdelanders worden voorts verondersteld van plan te zijn te studeren, met dat doel een woonplaats te zoeken, tijdens of na de studie (part-time) werk te willen zoeken en geïnteresseerd te zijn in het aanvragen van studiebevorderende faciliteiten (zoals een studiebeurs of andere vormen van overheidssteun). Twee uitgangssituaties zijn voorzien:

Student in één en dezelfde staat:	een student die de uitoefening van de genoemde activiteiten binnen één en dezelfde lidstaat nastreeft.
Grensoverschrijdende student:	een student die de uitoefening van de genoemde activiteiten aan verschillende zijden van de grens nastreeft, bijvoorbeeld wonen in het ene land en studeren of werken in het andere land.

De EU deelt met de lidstaten bevoegdheden op het gebied van migratie, die onder vrijheid, veiligheid en rechtvaardigheid vallen.⁵ Dit betekent dat zowel de EU als haar lidstaten wetgevers zijn op dit gebied.⁶ Vandaar dat zowel EU-wetgeving (zoals Richtlijn 2004/114, Richtlijn 2016/801 en het Schengen-acquis)⁷ en nationale wetgeving relevant zijn voor de analyse.

---

⁵ Art. 4 VWEU

⁶ eur-lex.europa.eu: 'Division of competences within the European Union' <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=LEGISSUM:ai0020>; laatst geraadpleegd op 14 augustus 2017.

⁷ In het bijzonder de Overeenkomst ter uitvoering van het tussen de regeringen van de staten van de Benelux Economische Unie, de Bondsrepubliek Duitsland en de Franse Republiek op 14 juni 1985 te Schengen gesloten akkoord betreffende de geleidelijke afschaffing van de controles aan de gemeenschappelijke grenzen, PB [2000] L 239/19.

2.2 Geografische reikwijdte: Definitie van de grensregio

De huidige rechtspositie van studenten uit derde landen hangt af van de verschillende nationale omzettingen van Richtlijn 2004/114. Aangezien behandeling van alle lidstaten buiten het bereik van dit dossier valt, is het belangrijk om de geografische reikwijdte te bepalen.

De Euregio Maas-Rijn (EMR)⁸ is gekozen als het geografische onderzoeksgebied, met nadruk op de Nederlandse en Duitse deelregio's. Er zijn twee belangrijke redenen voor het kiezen van dit geografische gebied. De eerste is de eerder genoemde *Pilot huisvesting Akense niet-EU studenten*, die wijst op het mogelijke bestaan van een grensregionadeel. Een tweede reden is dat er in de EMR ten minste tien top-IHO's gevestigd zijn.⁹ Enkele instituten, vooral die in Maastricht (NL) en Aken (Duitsland), liggen zeer dichtbij de grens en trekken steeds meer studenten uit de hele wereld.¹⁰ De verwachting is dan ook dat eventuele grenseffecten op de levens van studenten uit derde landen vooral in deze regio naar voren zullen komen.

Studenten uit derde landen in een grensoverschrijdende situatie worden dan ook omschreven als studenten die wonen in het Nederlandse deel van de EMR en willen studeren in het Duitse deel, of omgekeerd. Dit is van belang omdat onderwijsaangelegenheden onder de hoofdverantwoordelijkheid van de Duitse deelstaten (*Länder*) vallen en niet van de centrale overheid. De Duitse deelregio van de EMR behoort tot de deelstaat *Nordrhein-Westfalen (NRW)* en de relevante wetgeving is het *NRW Hochschulgesetz*,¹¹ het *Aufenthaltsgesetz*,¹² en het *Bundesausbildungsförderungsgesetz*.¹³ De relevante wetgeving voor Nederland is te vinden in de *Wet op het Hoger Onderwijs en Wetenschap (WHW)*¹⁴ alsmede in de *Vreemdelingenwet 2000*,¹⁵ de *Wet arbeid vreemdelingen*¹⁶ en de *Wet studiefinanciering 2000*¹⁷ (alsmede de regelgeving gebaseerd op deze instrumenten).

2.3 Onderzoeksthema's, uitgangspunten, benchmarks en indicatoren

Na vaststelling van de juridische en geografische reikwijdte van dit dossier, worden in dit deel het thematisch bereik, de uitgangspunten, de benchmarks en indicatoren van het dossier beschreven. Dit vormt de basis voor de verdere analyse van de huidige juridische situatie van derdelanders die in de EU studeren en van de gevolgen die een eventueel grensregionadeel heeft voor Europese integratie, de sociaal-economische ontwikkeling van de Euregio's en de Euregionale samenhang.

---

⁸ De EMR bestaat uit vijf deelregio's, die tot drie verschillende landen behoren: het zuidelijke deel van de Nederlandse Provincie Limburg (Zuid-Limburg), de Belgische Provincies Limburg en Luik, de Duitstalige Gemeenschap van België en de Duitse regio Aken (*Zweckverband Region Aachen*).

⁹ Zie bijlage I voor een kaart van de Euregio Maas-Rijn en haar IHO's.

¹⁰ 49 procent van de studenten van Universiteit Maastricht en 19 procent van de studenten van RWTH Aachen zijn internationale studenten. FH Aken en Zuyd Hogeschool tellen beide 12 procent internationale studenten.

¹¹ Gesetz über die Hochschulen des Landes Nordrhein-Westfalen (Hochschulgesetz - HG), GV. NRW. S. 547, zoals gewijzigd.

¹² BGBl. I S. 162, zoals gewijzigd.

¹³ BGBl. I S. 1952; 2012 I S. 197, zoals gewijzigd.

¹⁴ Stb. 1992, 593, zoals gewijzigd.

¹⁵ Stb. 2000, 495, zoals gewijzigd.

¹⁶ Stb. 1994, 959, zoals gewijzigd.

¹⁷ Stb. 2000, 286, zoals gewijzigd.

2.3.1 De onderzoeksthema's van dit dossier

Dit dossier omvat de drie onderzoeksthema's: Europese integratie, sociaal-economische ontwikkeling, en de Euregioonale samenhang, die allemaal zijn gerelateerd aan de internationalisering van het hoger onderwijs en de grensoverschrijdende mobiliteit van studenten uit derde landen.

Voor wat betreft de **Europese integratie**, wordt in dit dossier de harmonisatie van migratiewetten en beleid voor studenten uit derde landen geanalyseerd. Tijdens de bijeenkomst in Tampere in 1999 benadrukte de Europese Raad dat de rechten van derdelanders die in de EU verblijven vergelijkbaar moeten zijn met die van EU-burgers.¹⁸ Waar het recht op vrij verkeer als een fundamenteel mensenrecht wordt beschouwd voor Europese burgers, is de mobiliteit van derdelanders die in de EU wonen nog beperkt. Uitbreiding van het recht op vrij verkeer naar derdelanders wordt beschouwd als een fundamentele stap in de richting van de voltooiing van de Europese interne markt.¹⁹ Bovendien is het toekennen van soortgelijke rechten aan derdelanders van cruciaal belang om te voorkomen dat de Europese samenlevingen verworden tot tweeklassenmaatschappijen. De bestaande Europese wetgeving maakt een onderscheid tussen verschillende groepen derdelanders, waarvan studenten er één vormen.²⁰

De oprichting en de voltooiing van de Europese interne markt wordt vaak genoemd als het kroonjuweel van de Europese integratie. Volgens Commissaris voor de Interne Markt, Industrie, Ondernemerschap en MKB (2014-2019) Elżbieta Bieńkowska "moet het volledige potentieel van de interne markt worden ontketend om het vertrouwen van burgers in het Europese project te herstellen, werkgelegenheid te creëren, te bouwen aan een concurrerende economie en een positie van invloed in de wereld te behouden [...]".²¹ Vandaar dat het thema van de Europese integratie direct gekoppeld is aan de **sociaal-economische ontwikkeling** van de EU en haar Euregio's, die vaak worden gezien als laboratoria voor Europese integratie.²²

Aangezien de ontwikkelde economieën in toenemende mate afhankelijk zijn van kennis, wordt de aanwezigheid van een zeer ervaren en geschoolde beroepsbevolking steeds belangrijker om wereldwijd te kunnen blijven concurreren en economische groei te bevorderen. Dit veroorzaakt een wereldwijde concurrentiestrijd om talent, niet alleen om werknemers en professionals, maar ook om studenten. Die laatsten worden beschouwd als ideaal om te behouden omdat zij de arbeidskrachten van de toekomst zijn en mogelijk 'ambassadeurs' voor de regio's en universiteiten waar zij studeren.²³ In haar Lissabonstrategie in 2000 heeft de Europese Raad als belangrijkste doel vastgesteld van de EU "de meest concurrerende en dynamische kenniseconomie in de wereld" te maken.²⁴ De strategie van EU2020 die rust op slimme, duurzame en inclusieve groei integreert en versterkt deze doelstelling verder. Een belangrijke factor voor het succes van deze strategie is het vermogen van de EU te concurreren met andere kenniseconomieën bij het aantrekken en behouden

---

¹⁸ Europese Raad van Tampere op 15 en 16 oktober 1999, conclusies van het voorzitterschap, punt 18.

¹⁹ Pascouau, Yves: 'Intra-EU mobility of third-country nationals. State of play and prospects', 2013

²⁰ Stuchlik, Andrej en Poptcheva, Eva-Maria: 2015, 'Third-country migration and European labour markets', 2015

²¹ ec.europa.eu: 'Deeper and fairer Single Market boosts opportunities for citizens and business', 28 oktober 2015, http://ec.europa.eu/growth/tools-databases/newsroom/cf/itemdetail.cfm?item_id=8529

²² Comité van de Regio's, 'Cross-border cooperation: local and regional leaders call for simpler rules and endorse special legal arrangement', 15 oktober 2015, <http://cor.europa.eu/en/news/Pages/Cross-border-cooperation.aspx>

²³ Hooijen, Inge, Meng, Christoph, Reinold, Julia and Siegel, Melissa: 'Competition for talent: retaining graduates in the Euregio Meuse-Rhine', 2017

²⁴ Europese Raad van Lissabon van 23 en 24 maart 2000, conclusies van het voorzitterschap, para. 5

van topstudenten en ander talent,²⁵ vooral in het kader van de demografische veranderingen en negatieve bevolkingsontwikkelingen die verband houden met toekomstige vaardigheden en tekorten op de arbeidsmarkt.²⁶ Het is derhalve van cruciaal belang dat de EU de toegang, het verblijf en het behoud van studenten uit derde landen faciliteert. Dit zal naar verwachting bijdragen tot een positief beeld van de EU in het buitenland en de Europese Unie aantrekkelijker maken voor internationale studenten.

Deze argumentatie kan ook worden toegepast op de Euregionale context: de EMR maakt de overgang naar een kenniseconomie en ondergaat - in zekere mate - demografische veranderingen en een negatieve bevolkingsontwikkeling. De huidige strategie van de EMR heeft als doelstelling de ontwikkeling van de regio tot een "kennisintensieve *hotspot*", waarvoor internationale en binnenlandse studenten een groot potentieel aan talent vormen dat het mogelijk maakt op mondiaal niveau concurrerend te blijven.²⁷ Naast deze langdurige economische voordelen van de internationalisering van het hoger onderwijs zijn er ook voordelen op de korte termijn²⁸: de bestedingen van studenten vormen een aanzienlijke bijdrage aan de economie.²⁹

Euregionale samenhang, het derde thema van dit dossier, kan economische voordelen op de korte en lange termijn opleveren door de grensoverschrijdende regionale mobiliteit van internationale studenten te vergroten. Om dit te bereiken, stimuleert *EMR2020* bijvoorbeeld de dialoog en de samenwerking tussen IHO's in de regio, alsmede de samenwerking tussen deze instellingen en bedrijven. Via de promotie van grensoverschrijdende opleidingen, stages en traineeships kunnen studenten worden aangemoedigd over de grens van de subregio waar zij studeren heen te kijken en een breder scala van mogelijkheden te leren kennen binnen de EMR. Hetzelfde geldt voor het faciliteren van huisvesting en het hebben van bijbaantjes aan de andere kant van de grens, vooral in gevallen waar het vraag en aanbod niet in balans zijn. Tenslotte kunnen grensoverschrijdende initiatieven die studenten stimuleren deel te nemen aan culturele evenementen en vrijetijdsactiviteiten aan alle kanten van de grens leiden tot een grotere perceptie van kansen. Zo maken zij deel uit van de voordelen die de EMR als geheel, op de korte en lange-termijn, ervaart van de internationalisering van het hoger onderwijs.

2.3.2 Dossier inzake de grensoverschrijdende mobiliteit van studenten uit derde landen: Principes, benchmarks en indicatoren voor een positieve situatie in de grensregio

De onderstaande tabel definieert de relevante uitgangspunten, benchmarks en indicatoren voor de vergelijking van de situatie van grensoverschrijdende studenten en van studenten in één lidstaat en voor de beoordeling van de gevolgen voor de grensregio's op basis van de onderzoeksthema's in dit dossier: Europese integratie, sociaal-economische ontwikkeling en de Euregionale samenhang.³⁰

---

²⁵ Europese Commissie: "Mededeling van de Commissie aan het Europees Parlement, de Raad, het Europees Economisch en Sociaal Comité en het Comité van de Regio's: het Europees hoger onderwijs in de wereld" 11 Juli 2013

²⁶ De Wit, H., Hunter, F., Howard, L. and Egron-Polak, E. 'Internationalisation of higher education', 2015

²⁷ Zie: EMR2020: A future strategy for the Euregio Meuse-Rhine, March 2013

²⁸ De Wit, H., Hunter, F., Howard, L. & Egron-Polak, E. (2015). *Internationalisation of higher education*. Europees Parlement: Brussel.

²⁹ Nef Consulting: 'Student contributions to the UK economy', 2013

³⁰ Uitgangspunten verwijzen naar juridische en politieke bepalingen die de basis vormen voor een positieve situatie in grensregio's. Benchmarks geven aan hoe de ideale situatie eruit zou zien. Er is een reeks indicatoren ontwikkeld om de grenseffecten te onderzoeken van de relevante Europese en nationale wetgeving inzake de toelating van derdelanders, collegegeld, verblijf, toegang tot de arbeidsmarkt en toegang tot studiebevorderende faciliteiten

De aanpak in dit dossier bestaat uit een combinatie van juridische en sociologische onderzoeksmethoden. Deze aanpak is nuttig om een omvattender inzicht te verkrijgen in de huidige situatie rond het grensoverschrijdende mobiliteit studenten uit derde landen en de uitdagingen en mogelijkheden voor de grensregio die daarmee samenhangen. De basis wordt gevormd door literatuurstudie (waaronder een analyse van de relevante juridische documenten en andere literatuur over de internationalisering van het hoger onderwijs in de EU), 15 interviews met relevante belanghebbenden van universiteiten, overheden en studentenverenigingen (zie bijlage I voor een lijst van geïnterviewden), alsmede een korte online enquête onder internationale studenten in de EMR, afgenomen tussen juni en augustus 2017.³¹ Na het opschonen van de data, bleven er 121 observaties over. Deze steekproef is niet representatief voor alle internationale studenten in de EMR. De resultaten van de enquête geven echter wel een idee van de percepties en ervaringen van internationale studenten in grensregio's. Het opnemen van zowel EU-onderdanen als derdelanders in de analyse maakte het mogelijk de verschillen in grensoverschrijdende mobiliteit tussen de twee groepen te bestuderen. Ongeveer 25 procent van de respondenten is afkomstig uit derde landen.

---

³¹ De steekproef omvat geen Erasmus-studenten. Vanwege hun kortere verblijf in de regio, kunnen hun ervaringen afwijken van die van reguliere studenten. Bovendien omvat de steekproef alleen personen die vanwege studie naar de EMR zijn verhuisd en geen personen die al in de regio woonachtig waren.

Tabel 1 thema's, principes, benchmarks en indicatoren

Principes	Benchmarks	Indicatoren
Thema Europese integratie		
<p><u>Art, 79, lid 1, VWEU</u> “De Unie ontwikkelt een gemeenschappelijk immigratiebeleid, dat erop gericht is in alle stadia te zorgen voor een efficiënt beheer van de migratiestromen, een billijke behandeling van onderdanen van derde landen die legaal op het grondgebied van de lidstaten verblijven [...]”.</p> <p><u>Art.26, lid 2, VWEU.</u> “De interne markt omvat een ruimte zonder binnengrenzen waarin het vrije verkeer van goederen, personen, diensten en kapitaal is gewaarborgd volgens de bepalingen van de Verdragen.”</p> <p><u>1999 Europese Raad van Tampere</u> “De Europese Unie moet zorgen voor een eerlijke behandeling van derdelanders die legaal op het grondgebied van haar lidstaten verblijven. Een krachtiger integratiebeleid moet erop gericht zijn hun rechten en verplichtingen te geven die vergelijkbaar zijn met die van de EU-burgers. Het moet tevens de non-discriminatie in het economische, sociale en culturele leven stimuleren [...]”.</p>	<p>De wetgeving inzake toelating, collegegeld, verblijf, toegang tot de arbeidsmarkt en toegang tot studiebevorderende faciliteiten moet in alle lidstaten vergelijkbaar zijn.</p> <p>De kansen betreffende toelating, collegegeld, verblijf, toegang tot de arbeidsmarkt en toegang tot studiebevorderende faciliteiten moeten vergelijkbaar zijn voor studenten uit Europese en niet-Europese landen. Bestaande wetgeving moet voorkomen dat er een twee-klassenmaatschappij ontstaat ten nadele van studenten uit derde landen.</p> <p>Studenten uit derde landen mogen niet worden benadeeld in bijvoorbeeld hun kansen op werk en huisvesting of culturele en vrijetijdsactiviteiten omdat ze dichtbij de grens wonen.</p>	<p>Zijn de wetten met betrekking tot de toelating, het verblijf, de toegang tot de arbeidsmarkt, betaling van collegegelden en de toegang tot studiebevorderende faciliteiten vergelijkbaar voor studenten uit derde landen in Nederland en Duitsland?</p> <p>Zijn de kansen voor studenten uit derde landen op toelating, verblijf, toegang tot de arbeidsmarkt, betaling van collegegelden en toegang tot studiebevorderende faciliteiten vergelijkbaar met de rechten van studenten met het Europees burgerschap?</p> <p>Is de mobiliteit van de grensoverschrijdende studenten beperkt in vergelijking met de mobiliteit van de studenten in één en hetzelfde land omdat ze dichtbij de grens wonen?</p>

Thema 2: Euregionale sociaal-economische ontwikkeling		
<p><u>Strategie van Lissabon</u> Formuleert uitgroei tot de meest dynamische en concurrerende economie van de wereld als belangrijke doelstelling.</p> <p><u>EMR 2020</u> Hoofdthema "Economie & Innovatie": De EMR formuleert als doelstelling de ontwikkeling van de regio tot een "kennisintensieve hotspot", waarbij internationale en binnenlandse studenten een groot potentieel aan talent vormen om concurrerend te blijven op mondiaal niveau.</p> <p>Hoofdthema: arbeidsmarkt, onderwijs en opleiding: "Een gecoördineerde aanpak binnen de Euregio Maas-Rijn is nodig om de aansluiting tussen vraag en aanbod van arbeid te verbeteren, om de scholings- en onderwijscapaciteit beter te benutten en om de barrières als gevolg van verschillen in fiscale en sociale regelingen op te heffen." (p.25). EMR2020 beoogt uiteindelijk bij te dragen aan het aantrekken van getalenteerde professionals over de grens (<i>brain gain</i>), blijven ondersteunen van binnenlands talent en kennisgaring en voorkomen dat talent uit de Euregio vertrekt (<i>brain drain</i>).</p>	<p>Grensoverschrijdende mobiliteit van studenten uit derde landen kan de Euregionale sociaal-economische ontwikkeling op de korte en lange termijn stimuleren door studenten bewuster te maken van de kansen in de regio en de waargenomen aantrekkelijkheid van de regio te vergroten.</p> <p>Uitbreiding van de grensoverschrijdende arbeidsmarkt voor studenten uit derde landen.</p> <p>Uitbreiding van de grensoverschrijdende woningmarkt voor studenten uit derde landen.</p>	<p>Hoe verhoudt een gebrek aan harmonisatie van met name de administratieve tarieven en collegegelden zich tot de Euregionale sociaal-economische ontwikkeling op de korte en lange termijn?</p> <p>Overwegen studenten uit derde landen te gaan wonen en/of werken aan de ene kant van de grens terwijl ze studeren aan de andere kant?</p> <p>Hoe vaak steken internationale studenten de grens over en met welk doel?</p> <p>Zien internationale studenten in de EMR het wonen in een grensregio als een voordeel of nadeel?</p> <p>Overwegen studenten uit derde landen in de regio te blijven wonen na het afronden van hun opleiding?</p>
Thema 3: Euregionale samenhang		
<p><u>EMR 2020</u> De EMR stimuleert dialoog en samenwerking tussen IHO's in de regio evenals samenwerkingsovereenkomsten</p>	<p>Uitbreiding van het aantal initiatieven ter bevordering van de grensoverschrijdende mobiliteit van studenten uit derde landen op het gebied</p>	<p>Welke initiatieven bestaan er om de grensoverschrijdende mobiliteit van internationale studenten te</p>

tussen kennisinstellingen met betrekking tot uitwisseling van studenten [...]. Bovendien bevordert zij grensoverschrijdende initiatieven, zoals stages en interne bedrijfsopleidingen.	van onderwijs, werk en werkgelegenheid, huisvesting, culturele en andere vrijetijdsactiviteiten.	vergemakkelijken? Hoe worden bestaande initiatieven waargenomen? Wat dient er te worden verbeterd?
--	--	--

3. Evaluatie: Europese integratie

Dit hoofdstuk evalueert de effecten van de huidige situatie op het thema Europese integratie en biedt een gedetailleerd overzicht van de rechtspositie van studenten in één lidstaat en grensoverschrijdende studenten inzake toelating tot de universiteit, gelijke behandeling ten aanzien van het collegegeld en studiebevorderende faciliteiten, verblijf en toegang tot de arbeidsmarkt.

Toelating tot de universiteit

De positie van studenten in één lidstaat en grensoverschrijdende studenten is grotendeels dezelfde wat betreft het inschrijven voor en volgen van een cursus of studie. In Nederland bepaalt de *WHW* dat de betreffende derde land student over de vereiste kwalificaties moet beschikken,³² het geldende collegegeld moet betalen³³ en ofwel een Nederlandse verblijfsvergunning moet overleggen³⁴ ofwel een ingezetene van een land buiten Nederland moet zijn (bv. Duitsland).³⁵ Het *Hochschulgesetz 07.12.2001* stelt vergelijkbare toelatingsvoorwaarden,³⁶ en bevat geen enkele verwijzing naar het overleggen van documentatie inzake het verblijfsrecht (in Duitsland noch elders). Grensoverschrijdende studenten en studenten in één lidstaat bevinden zich dus in een soortgelijke situatie. Hoewel de toelating niet volledige geharmoniseerd is, is de situatie in beide landen vergelijkbaar en vormt zij dus geen beletsel voor het proces van Europese integratie.

Gelijke behandeling inzake collegegeld en studiebevorderende faciliteiten.

Dit verhaal is relatief kort: er is weinig verschil tussen de positie van grensoverschrijdende studenten en studenten in één lidstaat inzake de toegang tot studiebevorderende faciliteiten.

EU-wetgeving:

Noch Richtlijn 2004/114, noch de vervangende richtlijn 2016/801 voorzien in een recht op gelijke behandeling inzake studiegerelateerde uitgaven, studiebeurzen en leningen. In de praktijk betekent dit dat derdelanders, of zij nou studenten in één lidstaat of grensoverschrijdende student zijn, zich niet op EU-wetgeving kunnen beroepen om inzake de collegegelden dezelfde behandeling te eisen als de onderdanen van het gastland of andere EU-landen en dat zij geen toegang hebben tot studiebeurzen en leningen. Dit staat in schril contrast met de situatie van de EU-studenten, die recht hebben op een gelijke behandeling als het gaat om toegang tot het onderwijs (met inbegrip van

³² Titel 2 van hoofdstuk 7 WHW.

³³ Art. 7.37(2) WHW.

³⁴ Art. 7.32(5)(c) WHW.

³⁵ Art. 7.32(5)(d) WHW.

³⁶ Art. 48-50.

gelijke behandeling inzake de collegegelden) en onder bepaalde omstandigheden (bijv. na een bepaalde verblijfsperiode of als werkende) toegang hebben tot studiebeurzen en/of leningen.

Nationale wetgeving: Nederland en Duitsland:

Nederland rekent een hoger collegegeld voor de meeste studenten uit derde landen die voor studiedoeleinden naar het land toe komen. Er wordt in die zin geen onderscheid gemaakt tussen studenten in één lidstaat en grensoverschrijdende studenten.³⁷ In *NRW* is het hoger onderwijs op dit moment gratis voor alle studenten, hoewel er plannen bestaan voor de invoering van hogere collegegelden voor studenten uit derde landen.³⁸ In geen van beide landen krijgen derdelanders die speciaal voor studiedoeleinden naar het betreffende land zijn verhuisd toegang tot studiefinanciering of leningstelsels.³⁹ Onder bepaalde omstandigheden kunnen andere regels gelden voor derdelandstudenten die voor andere doeleinden naar het land verhuisd zijn of er al langere tijd wonen (bijv. in geval van langdurig ingezetenen). Dergelijke situaties vallen echter buiten het bereik van dit dossier.

De studenten in één lidstaat en studenten uit derde landen bevinden zich dan ook in dezelfde situatie. Ze zijn echter beide slechter af dan onderdanen van de ontvangende lidstaat of andere EU-onderdanen.

Verblijf

De zaak ligt gecompliceerder voor verblijf. Het toepasselijke recht inzake verblijf voor studiedoeleinden is een mengeling van EU-wetgeving, in de vorm van Richtlijn 2004/114, en nationale wetgeving:

EU-wetgeving:

De randvoorwaarden zijn, in essentie, de volgende:

1. Inschrijving in het hoger onderwijs.
2. Bewijs van voldoende middelen en ziektekostenverzekering.
3. Vervulling van een reeks administratieve verplichtingen, waaronder bijvoorbeeld betaling van de administratieve kosten voor het verwerken van de visumaanvraag, bezit van een geldig paspoort, etc.⁴⁰

Voor studenten in één lidstaat leidt het voldoen aan deze voorwaarden tot een verblijfsrecht voor studiedoeleinden. De grensoverschrijdende student bevindt zich echter niet in dezelfde situatie. Het is niet mogelijk om via een beroep op EU-wetgeving een verblijfsvergunning voor studenten in Nederland aan te vragen en zich in te schrijven aan een Duitse universiteit (IHO's in Aken):⁴¹ Het stelsel dat door de Richtlijn wordt voorgeschreven gaat uit van verblijf en studie in één en hetzelfde

---

³⁷ Zie Art. 7.45a WHW.

³⁸ Zie Spiegel.de: 'NRW verlangt Gebühren von internationalen Studenten', 2017, laatst bezocht op 14 augustus 2017 <http://www.spiegel.de/lebenundlernen/uni/nordrhein-westfalen-fuehrt-studiengebuehren-fuer-nicht-eu-auslaender-eina-1151473.html>

³⁹ Zie artikel 2.2 WSF 2000 jo. BSF voor Nederland en artikel 8 BAFöG.

⁴⁰ Art. 6-7 Richtlijn 2004/114.

⁴¹ Bevestigd van Nederlandse kant middels de Kamerbrief 'Pilot huisvesting Akense niet-EU studenten in krimpregio Parkstad Limburg', beschikbaar via: <https://www.rijksoverheid.nl/regering/inhoud/bewindspersonen/klaas-dijkhoff/documenten/kamerstukken/2016/01/22/kamerbrief-over-pilot-huisvesting-akense-niet-eu-studenten>.

EU-gastland.⁴² Er bestaat dus voor studenten geen directe route naar wonen in de ene en studeren in de andere lidstaat. Dit beperkt hun mobiliteit binnen de EU aanzienlijk, met negatieve gevolgen voor de Europese integratie en de voltooiing van de interne markt.

Dit geldt zowel voor de eerste toelating als voor latere 'conversie' van studenten in één lidstaat naar grensoverschrijdende studenten. Stel nou dat een derdelander naar Nederland komt en daar verblijft om te studeren aan de Universiteit Maastricht. Na één jaar valt de studie tegen en schrijft de student zich in aan de RWTH in Aken. Wat zijn zijn of haar opties? De EU-wetgeving biedt de student geen ondersteuning als deze in Nederland wil blijven wonen tijdens zijn of haar studie in Aken. RWTH Aachen neemt deze student vervolgens aan, maar de oorspronkelijke verblijfsvergunning in Nederland is gekoppeld aan inschrijving aan een Nederlandse universiteit. Dit betekent dus dat zijn of haar Nederlandse verblijfsvergunning vervalt bij inschrijving aan een Duitse universiteit. De enige optie is dus een volledige verhuizing naar Duitsland.

Nationaal recht (Nederland):

In de Duits-Nederlandse context zijn enkele oplossingen ingevoerd om de beperkingen van de EU-wetgeving op te heffen. De *Pilot huisvesting Akense niet-EU studenten* voorziet erin dat een student die full-time studeert aan een IHO in Aken in aanmerking komt voor een verblijfsvergunning voor Kerkrade of Heerlen, op voorwaarde dat een bewijs van voldoende middelen wordt overlegd.⁴³ Deze speciale vergunning verleent geen toegang tot de arbeidsmarkt.⁴⁴ De aanvraagprocedure wordt afgehandeld door de gemeente Kerkrade, die door de student moet worden gemachtigd om in zijn of haar naam een aanvraag in te dienen.⁴⁵ De gemeente is belast met de controle van de studievoortgang, zodat de student zijn of haar verblijf kan voortzetten (en om vast te stellen dat de persoon in kwestie daadwerkelijk student is).⁴⁶ In het kader van deze pilot worden maximaal 75 verblijfsvergunningen per jaar afgegeven⁴⁷ en de pilot als geheel is een tijdelijke maatregel met een looptijd van vijf jaar. Zo is er dus een verblijfsvergunning, zij het beperkt, die specifiek gericht is op grensoverschrijdende studenten. Deze pilot zou kunnen leiden tot een grotere bewustwording van de beperkingen waarmee studenten uit derde landen die wonen in grensregio's te maken hebben. De pilot legt de nadruk op de potentiële voordelen van meer flexibele regelingen in grensregio's en kan leiden tot verdere beleidsontwikkeling op dit gebied op Europees of nationaal niveau.

Nationaal recht (Duitsland):

In Duitsland bestaan geen vergelijkbare soorten wetgeving. De omgekeerde toestand (studeren in Nederland en verblijven in Duitsland) is als zodanig geen mogelijkheid binnen het *Aufenthaltsgesetz*.

In het algemeen is het duidelijk dat zowel EU-wetgeving als nationale wetgeving mogelijke grensoverschrijdende situaties van studenten uit derde landen die betrekking hebben op het verblijfsrecht veronachtzamen. Wat gelijke behandeling betreft, kan dit succesvol worden afgezet tegen de situatie van EU-burgers, voor wie (bijvoorbeeld) een verblijf in Duitsland tijdens hun studie in Nederland volkomen binnen het toepassingsgebied van de EU-wetgeving valt. Als zodanig worden

---

⁴² In het gehele document wordt gesproken van de "lidstaat van ontvangst" (enkelvoud).

⁴³ Zie B11/2.4 Vreemdelingencirculaire 2000.

⁴⁴ B11/3 Vreemdelingencirculaire 2000.

⁴⁵ B11/2.4 Vreemdelingencirculaire 2000.

⁴⁶ Zie ook B11/5.2 Vreemdelingencirculaire 2000.

⁴⁷ B11/2.4 Vreemdelingencirculaire 2000.

noch het idee en ideaal van de interne markt (een ruimte *zonder* binnengrenzen), noch het idee en ideaal van zo min mogelijk verschil tussen de positie van derdelanders en die van EU-burgers uitgedragen in deze grensoverschrijdende context.

De toegang tot de arbeidsmarkt tijdens de studie

Toegang tot de arbeidsmarkt is in dit opzicht een netelig probleem. Dit komt doordat lidstaten hun arbeidsmarkt doorgaans en waar mogelijk willen behoeden voor gemakkelijke toegang van migranten. Migranten die voor studiedoeleinden naar de EU komen lijken in dit opzicht geen uitzondering.

EU-wetgeving:

Studenten in één lidstaat hebben in principe gegarandeerde toegang tot de arbeidsmarkt voor 10 uur per week in de lidstaat waar zij studeren.⁴⁸ Grensoverschrijdende studenten hebben geen recht op arbeid in een andere EU-lidstaat dan die waarin zij studeren en verblijven. Derdelanders die verblijven en studeren in *NRW* kunnen aan Richtlijn 2004/114 geen toegang tot de Nederlandse arbeidsmarkt ontlenen, noch omgekeerd. Dit staat de Europese integratie, met inbegrip van de voltooiing van de Europese interne markt, in de weg.

Nationaal recht (Nederland):

De potentiële werkgever van grensoverschrijdende studenten die wonen en studeren in *NRW* en werk zoeken in Nederland zal een verzoek moeten indienen voor een Tewerkstellingsvergunning (TWV). Voorafgaand aan toelating wordt een volledige arbeidsmarkttoets afgenomen (hetgeen niet zou zijn gedaan als de student in Nederland had gewoond en gestudeerd⁴⁹) en het geaccepteerde werk moet een vergoeding opleveren die ten minste boven het minimuminkomen ligt (indien part-time: in verhouding tot de gewerkte tijd).⁵⁰ Op basis van een aantal interviews, kan worden aangenomen dat de kansen van slagen van deze aanpak niet erg groot zijn, omdat het al erg moeilijk is voor werkgevers om werkvergunningen te krijgen voor studenten uit derde landen die in Nederland studeren *en* verblijven.⁵¹

Nationaal recht (Duitsland):

In Duitsland is de situatie vergelijkbaar: Buitenlanders, waaronder studenten uit derde landen, die in een van de buurlanden van Duitsland wonen dienen een *Grenzgängerkarte* aan te vragen om betaalde arbeid te verrichten in Duitsland. Ook hier dient de houder van de *Grenzgängerkarte* toestemming te verkrijgen van de *Bundesagentur für Arbeit* (het federale arbeidsbureau).⁵² Deze toestemming is evenals in Nederland onderhevig aan een arbeidsmarkttoets.⁵³

Over het algemeen kan gesteld worden dat grensoverschrijdende studenten slechter af zijn dan studenten in één lidstaat omdat er extra administratieve en juridische horden te nemen zijn, die op eenzelfde manier opgelegd worden aan studenten in één lidstaat alsook aan Europese studenten.

---

⁴⁸ Art. 17 Richtlijn 2004/114. Deze toegang kan echter worden beperkt gedurende het eerste jaar van verblijf: Art. 17, lid 3, Richtlijn 2004/114.

⁴⁹ Bijlage I, paragraaf 33, RuWav.

⁵⁰ Zie Art. 8 Wav en Bijlage I, para. 13-14, RuWav. Vergelijk para. 33, RuWav.

⁵¹ Interviews met Karin Quanten, Karin Van der Ven en Noraly Romeyn

⁵² Art. 12 Aufenthaltsverordnung.

⁵³ Art. 39 Aufenthaltsgesetz.

Grensoverschrijdende studenten en studenten in één lidstaat zijn bovendien slechter af dan de EU-burger, die heeft een recht op werk dat veel sterker verankerd is in EU-wetgeving.

Toegang tot de arbeidsmarkt na de studie

Het huidige juridische kader, aangebracht middels Richtlijn 2004/114, voorziet niet in een overgang naar werk na de studie, noch is er een directe relatie met andere instrumenten zoals Richtlijn 2005/71 (over de toelatingsvoorwaarden voor onderzoekers) of Richtlijn 2009/50 voor hooggeschoolde migratie (de Blue-Card Richtlijn).

Richtlijn 2016/801 introduceert een vernieuwing, waarbij studenten, na het behalen van hun diploma, een 'zoekperiode' van negen maanden krijgen om werk te vinden en/of een bedrijf te starten.⁵⁴ Deze zoekperiode geldt echter alleen voor de lidstaat waar de student aan de hand van de Richtlijn⁵⁵ om toelating tot het hoger onderwijs heeft verzocht (*quod non* voor grensoverschrijdende studenten) en kan niet over de grens worden gebruikt. Het is dus niet mogelijk om in Nederland af te studeren en deze regeling te gebruiken om toegang te krijgen tot de Duitse arbeidsmarkt.

Nationaal recht (Nederland):

Nederland kent twee regelingen voor een 'zoekjaar' na de studie. Enerzijds biedt artikel 3.42(1)(a) Vb 2000 verblijfsrecht met toegang tot de arbeidsmarkt aan afgestudeerden uit het Nederlandse hoger onderwijs, mits zij daartoe binnen drie jaar na hun afstuderen een aanvraag indienen. Dit is vooral nuttig voor studenten in één lidstaat, aangezien er volgens de EU-wetgeving en de nationale wetgeving van beide landen voor grensoverschrijdende studenten geen rechtstreeks traject is voor een verblijf in Duitsland en studie in Nederland.

Ten tweede kent Nederland een 'catch all' bepaling: studenten met een mastertitel van een top-200 universiteit⁵⁶ die kunnen aantonen over voldoende kennis van het Engels te beschikken of in het bezit zijn van bepaalde andere certificaten hebben ook recht op de bovengenoemde verblijfsperiode.⁵⁷

Nationaal recht (Duitsland):

Artikel 16, lid 4, Aufenthaltsgesetz bepaalt dat studenten hun verblijfsvergunning na hun afstuderen met nog eens 18 maanden mogen verlengen en uitbreiden met toegang tot de arbeidsmarkt, om een passende baan te vinden bij hun opleidingsniveau. Deze regel geldt in principe alleen voor de studenten in één lidstaat, aangezien grensoverschrijdende studenten ofwel geen Duitse verblijfsvergunning zouden hebben (wanneer ze in Nederland wonen en studeren in Duitsland) ofwel niet afstuderen aan een Duits instituut voor hoger onderwijs (wanneer ze in Duitsland wonen en studeren in Nederland).

Studenten die wel een Duitse graad van hoger onderwijs of een gelijkwaardig diploma hebben behaald kunnen een visum aanvragen voor een zoekperiode van zes maanden. Dit visum voorziet op zich nog niet in toegang tot de arbeidsmarkt. Integendeel: na het vinden van een baan dient

---

⁵⁴ Art. 25 Richtlijn 2016/801.

⁵⁵ Artikel 25, lid 1, Richtlijn 2016/801, of de lidstaat/-staten waar de student gebruik maakt van zijn recht op mobiliteit uit hoofde van de Richtlijn (artikel 25, lid 9, Richtlijn 2016/801).

⁵⁶ Art. 3.22 Vv 2000.

⁵⁷ Art. 3.42, lid e, Vb 2000.

omzetting naar de betreffende vergunning plaats te vinden (met daarbij mogelijk een arbeidsmarkttoets).⁵⁸

Samenvatting

Grensoverschrijdende studenten en studenten in één lidstaat bevinden zich in een soortgelijke situatie inzake toelating, studiebevorderende faciliteiten en de hoogte van het universitair collegegeld. Dit geldt voor studenten in zowel Nederland als *NRW*. Gelijksortige behandeling moet in dit verband echter niet worden opgevat als een positief teken: het betekent veeleer dat ze beide even slecht af zijn. Deze personen kunnen immers geen rechten ontleen aan de EU-wetgeving om verschillen in de hoogte van het collegegeld te betwisten of toegang te krijgen tot studieleningen en/of beurzen.

Wat wonen en werken tijdens de studie betreft, kan men stellen dat grensoverschrijdende studenten in het nadeel zijn ten opzichte van studenten in één lidstaat, omdat zij geen of beperkte toegang hebben tot de huizenmarkt of arbeidsmarkt aan de andere kant van de grens. Dit ondermijnt het algehele ideaal van een interne markt.⁵⁹ Wat werken na de studie betreft, voorziet de EU-wetgeving wel in een aantal mogelijkheden voor studenten in één lidstaat maar niet voor grensoverschrijdende studenten. Zoals we hebben kunnen zien, trachten diverse nationale initiatieven deze leemte te vullen.

Kortom, het gebrek aan trajecten en mogelijkheden voor grensoverschrijdende studenten, in combinatie met een gebrek aan harmonisatie op EU-niveau (waaronder de verschillen in omzetting tussen lidstaten⁶⁰), betekent dat er sprake is van een duidelijk grensregionadeel: studenten in één lidstaat krijgen in het algemeen meer kansen en mogelijkheden dan grensoverschrijdende studenten. Daarnaast betekent de huidige lappendeken van wetgeving dat potentiële studenten uit derde landen zeer vertrouwd moeten zijn met de verschillende nationale wetgevingen van de lidstaten om in hun eigen specifieke situatie een optimale keuze te maken. Deze juridische context ondermijnt de aantrekkelijkheid van de migratieregelingen van de EU, de werking van de interne markt en het doel de positie van derdelanders dichterbij die van EU-burgers te brengen. De zorg dat de verschillende beleidsopties ontoereikend zijn vindt zijn weerklank in het verslag van de Commissie over de toepassing van Richtlijn 2004/114, waarin wordt geconcludeerd dat "het potentieel van dit EU-instrument niet volledig wordt benut."⁶¹

Het beperkte verblijfsrecht en recht op werk van studenten uit derde landen in vergelijking met studenten uit de EU wordt vooral zichtbaar in de situatie van grensoverschrijdende studenten. Een voorbeeld hiervan is het project *Katzensprung* in Vaals, een Nederlandse gemeente die direct grenst aan de stad Aken. Het project is gestart om de woningnood in Aken op te lossen. Het project is vanwege de juridische situatie echter alleen toegankelijk voor Europese studenten. Volgens Rivka Valkenberg, voormalig strategisch beleidsadviseur en projectleider voor Euregionale zaken bij de gemeente Vaals, schrijven zich in het kader van het *Katzensprung* project regelmatig studenten uit derde landen in voor huisvesting in Vaals die in Aken studeren. Helaas moeten deze inschrijvingen

---

⁵⁸ Zie artikelen 18c en 39 Aufenthaltsgesetz.

⁵⁹ Pascouau, Yves: 'Intra-EU mobility of third-country nationals. State of play and prospects', 2013

⁶⁰ Stuchlik, Andrej en Poptcheva, Eva-Maria: 2015, 'Third-country migration and European labour markets', 2015

⁶¹ Europese Commissie: 'Verslag van de Commissie aan het Europees Parlement en de Raad betreffende de toepassing van Richtlijn 2004/114/EC betreffende de voorwaarden voor de toelating van onderdanen van derde landen met het oog op studie, scholierenuitwisseling, onbezoldigde opleiding of vrijwilligerswerk', 2011

worden afgewezen vanwege de juridische situatie. Vaak waren de belanghebbenden die voor dit dossier geïnterviewd werden zich niet bewust van het bestaan van deze beperking. Vandaar dat uit het *Katzensprung* project en de *Pilot huisvesting Akense niet-EU studenten* blijkt dat er behoefte bestaat aan flexibelere regelingen voor studenten uit derde landen in de grensregio's. De relevante wetgeving houdt tot nog toe nauwelijks rekening met hen. De pilot leidt wellicht tot verdere Europese (regionale) integratie op dit gebied.

4. Evaluatie: Sociaal-economische ontwikkeling

Dit hoofdstuk evalueert de effecten van de huidige situatie op het thema sociaal-economische ontwikkeling van de EMR. Daarbij wordt onderscheid gemaakt tussen effecten op de korte en lange termijn. De nadruk ligt op de relevante effecten, zonder herhaling van de juridische details. Deze zijn uitvoerig besproken in het vorige deel.

Toelating tot de universiteit

Er zijn geen effecten geconstateerd van toelatingsprocedures op de sociaal-economische ontwikkeling.

Gelijke behandeling inzake collegegeld en studiebevorderende faciliteiten.

Studenten uit derde landen betalen meestal meer collegegeld dan binnenlandse en Europese studenten, waarbij grensoverschrijdende studenten en studenten in één en dezelfde lidstaat evenveel betalen. Bijvoorbeeld, het collegegeld voor studenten die een Bachelor willen volgen aan de Universiteit van Maastricht ligt voor het academisch jaar 2017/2018 tussen 7.500 en 10.000 euro, afhankelijk van de opleiding. Het collegegeld voor de studie geneeskunde is met 32.000 euro nog hoger.⁶² In NRW hoeven studenten nog geen collegegeld te betalen, ongeacht waar ze vandaan komen. Er zijn echter plannen om in de toekomst collegegeld voor derdelanders in te voeren. Aan de ene kant zorgen hogere tarieven voor extra inkomsten voor het gastland op de korte termijn. In Nederland, bijvoorbeeld, was de opbrengst per internationale student geraamd op 25.000 euro in 2009.⁶³ Aan de andere kant kan hoger collegegeld echter van invloed zijn op de beslissing waar een student gaat studeren.⁶⁴ Hoger collegegeld kan de aantrekkelijkheid van universiteiten en hogescholen voor internationale studenten verminderen en concurrentie tussen EU-lidstaten veroorzaken. In Duitsland zou het zelfs kunnen leiden tot concurrentie tussen de verschillende deelstaten. Zij zijn immers verantwoordelijk voor het onderwijs en beslissen over de hoogte van het collegegeld. Zo kan de geplande invoering van collegegeld voor buitenlandse studenten betekenen dat deze studenten wegblijven van universiteiten in kleinere steden als Aken, die concurreren met grotere Duitse steden als Berlijn en München.⁶⁵ Dit kan op de lange termijn ernstige economische

---

⁶² Zie Universiteit Maastricht: 'Tuition fee guide bachelor's programmes 2017/18', laatst geopend op 14 augustus 2017 <https://www.maastrichtuniversity.nl/support/your-studies-begin/tuition-fees/tuition-fee-guide-bachelor's-programmes-201718>

⁶³ Zie: EMN: 'Immigration of international Students to the EU', 2012, <https://www.emnluxembourg.lu/wp-content/uploads/2015/08/Immigration-of-International-Students-to-the-EU-Synthesis-Report.pdf>

⁶⁴ Voor een analyse van de factoren die bepalend zijn voor de beslissing van Indiase studenten om in Australië te studeren, met inbegrip van het collegegeld en de administratieve kosten van immigratie, zie bijvoorbeeld Rafi B. en Lewis P: 'Indian Higher Education Students in Australia: Their Patterns and Motivations', 2013

⁶⁵ Interview met Bettina Schuppe en Stanislava Petkova

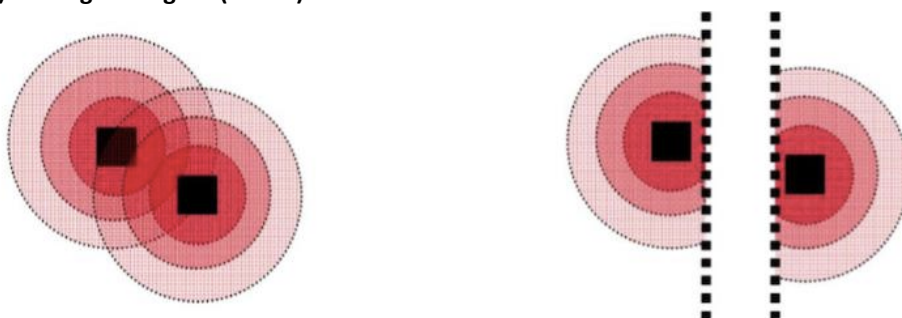
gevolgen hebben voor Aachen, de concurrentiekracht van de EMR en haar vermogen internationale studenten te werven en te behouden. Dit kan weer een negatief effect hebben op de sociaal-economische ontwikkeling van de regio, gezien het belang van talent in een kenniseconomie die demografische veranderingen en een negatieve bevolkingsontwikkeling ondergaat.

Verblijf

In het kader van verblijf en sociaal-economische ontwikkeling, is het de moeite waard de tarieven voor de behandeling van aanvragen, waaronder visa en verblijfsvergunningen, mee te nemen, alsook de woningmarkt. Beide veroorzaken immers belangrijke effecten op de korte en lange termijn. Deze zijn gelijk voor grensoverschrijdende studenten en studenten in één lidstaat maar er bestaan verschillen tussen de afzonderlijke lidstaten. In Nederland ligt het tarief voor een visum en een verblijfsvergunning bijvoorbeeld op 317 euro. Het is daarmee relatief hoog in vergelijking met andere Europese landen. In Duitsland bedraagt het tarief 110 euro. We veronderstellen dat de effecten van hogere administratieve kosten vergelijkbaar zijn met de effecten van hoger collegegeld, zoals hierboven besproken.

Het vinden van betaalbare woonruimte kan moeilijk zijn voor studenten in Europese universiteitssteden.⁶⁶ Dit is ongetwijfeld het gevolg van het verhoogde aantal inschrijvingen en het verzuim door onderdelen van de nationale en regionale regeringen tijdig adequate actie te ondernemen. De situatie lijkt bijzonder moeilijk voor studenten uit derde landen,⁶⁷ vooral omdat zij een taalbarrière ervaren, alles op afstand moeten regelen en vaak kort vóór of na de start van de opleiding aankomen als gevolg van administratieve en bureaucratische hindernissen.⁶⁸ Het vorige hoofdstuk benadrukte de verschillende posities waarin studenten in één lidstaat en grensoverschrijdende studenten zich bevinden, waarbij de grensoverschrijdende studenten slechter af zijn omdat zij geen toegang hebben tot de grensoverschrijdende woningmarkt. Onderstaande figuur 1 visualiseert dit: Studenten in één lidstaat hebben gemakkelijk toegang tot huisvesting in naburige steden als zij geen woonruimte kunnen vinden in hun universiteitsstad. De opties voor de grensoverschrijdende studenten zijn daarentegen veel beperkter.

Figuur 1 Vergelijking van de huisvestingsopties voor studenten uit derde landen in de centrale gebieden (links) en de grensregio's (rechts)⁶⁹

⁶⁶ Labi, A: 'Europe's Housing Squeeze Puts Students in Tight Spots', 2008

⁶⁷ Studentenwerk: 'Wohnen im Studium', laatst bezocht op 1 May 2017 via <https://www.studentenwerke.de/de/content/wohnen-im-studium>

⁶⁸ Interviews met Karin Van der Ven, met Noraly Romeyn, met Bettina Schuppe en Stanislava Petkova en met Markus Reissen

⁶⁹ Bron: Marlet G, Oumer A, Ponds R en Van Woerkens C: 'Groeien aan de grens', 2014, p.34

In deze situatie lijkt de *Pilot huisvesting Akense niet-EU studenten* de enige oplossing te bieden. Openstelling van de grensoverschrijdende woningmarkt voor studenten is mogelijk gunstig voor de sociaal-economische ontwikkeling op zowel korte als lange termijn. Aan de ene kant lost de pilot de Euregionale wanverhouding tussen vraag en aanbod in de sector huisvesting op. Terwijl de stad Aken een tekort heeft aan woonruimte voor studenten, worstelt Parkstad Limburg met bevolkingskrimp. Dit heeft vooral te maken met het vertrek van jongeren naar zogenaamd aantrekkelijkere regio's in Nederland. Zo kunnen Aken en Parkstad Limburg door bundeling van krachten 'twee vliegen in een klap slaan': extra huisvesting aanbieden aan studenten die in Aken studeren en tegelijkertijd leegstaande woningen in Parkstad Limburg een goede bestemming geven. De Euregionale woningmarkt kan dus verder worden geïntegreerd door deze open te stellen voor studenten uit derde landen. De toegenomen grensoverschrijdende mobiliteit van studenten uit derde landen leidt tot extra inkomstenstromen voor de EMR, omdat de kosten voor levensonderhoud gelijkmatiger over de verschillende deelregio's verdeeld worden. Het huisvesten van internationale studenten in een vergrijzend krimpgebied is bovendien een manier om het gebied te verjongen en zo aantrekkelijker te maken voor andere mensen. Dit is gekoppeld aan de sociaal-economische ontwikkeling van de regio op de langere termijn: Afgestudeerden worden gezien als ideaal om te behouden omdat ze een groot potentieel vormen voor de arbeidsmarkt, vooral in kennis-economieën met verwachte tekorten aan arbeidskrachten in bepaalde sectoren. Zij brengen niet alleen de vereiste vaardigheden en kennis mee, maar ook een zekere bekendheid met de regio zelf, haar samenleving en cultuur. Hoewel geen onderzoek is gedaan naar de invloed van de pilot op de besluitvorming van studenten om al dan niet in de EMR te blijven wonen,⁷⁰ suggereert de bestaande literatuur over het migratiegedrag van afgestudeerden dat dit effect eerder positief is dan negatief. Door in Aken te studeren en in Parkstad Limburg te wonen, ontwikkelen studenten wellicht een grotere bekendheid met de (eu)regio. Die kan meewegen in toekomstige migratiebeslissingen omdat ze zich wellicht bewuster zijn van wat de EMR te bieden heeft.⁷¹

Een punt van kritiek is echter dat de pilot andere delen van de EMR niet meeneemt. Het feit dat Vaals niet in de pilot is opgenomen, terwijl het veel dichterbij Aken ligt, reeds huisvesting biedt aan EU-studenten en zijn diensten wil uitbreiden naar studenten uit derde landen, stuitte op onbegrip onder de belanghebbenden die voor dit project zijn geïnterviewd. Bovendien is de Nederlands-Belgische grens niet meegenomen in de pilot, terwijl de Gemeente Maastricht, met de meest internationale universiteit van Nederland, voor vergelijkbare uitdagingen staat inzake studentenhuishuisvesting. De belanghebbenden die in het kader van dit dossier zijn geïnterviewd zouden graag een flexibeler aanpak zien van de huisvesting van studenten uit derde landen in grensregio's. Er bestaat echter de bezorgdheid dat een dergelijke aanpak niet van de grond komt als de piloot niet het verwachte succes oplevert. Uit verslagen in de media blijkt dat studenten liever in Vaals wonen dan in Parkstad Limburg.⁷² Een mogelijke reden hiervoor is dat Vaals dichtbij Aken ligt.

---

⁷⁰ Dit is mogelijk een idee voor toekomstig onderzoek.

⁷¹ Venhorst, V: 'Graduate migration and regional familiarity', 2013.

⁷² Zie: 1limburg.nl: 'Buitenlandse studenten zien Parkstad niet zitten', 1 September 2016, laatst bezocht op 14 augustus 2017 <https://www.1limburg.nl/buitenlandse-studenten-zien-parkstad-niet-zitten>

Resultaten uit enquête & interviews

Uit de resultaten van de enquête blijkt dat internationale studenten, zowel EU-onderdanen als derdelanders, nauwelijks aan de andere kant van de grens wonen, tenzij ze onderdaan zijn van het bewuste buurland. Er zijn slechts twee uitzonderingen: één Bulgaarse student die in Duitsland woont en één Dominicaanse student in België. 36 procent van de respondenten gaf aan vestiging in een buurland te overwegen of overwogen te hebben tijdens hun studie aan hun huidige universiteit. Ongeveer een vijfde van degenen die vestiging in een buurland overwogen hebben zijn derdelanders, die hiertoe niet gerechtigd zijn. Voor zowel EU- als studenten is beschikbaarheid van huisvesting de voornaamste reden (43 procent) om vestiging over de grens te overwegen, gevolgd door culturele aspecten (23 procent). De meeste respondenten uit Europese landen zetten hun vestiging over de grens uiteindelijk niet door vanwege de afstand naar de universiteit en verzekeringsproblemen. Studenten uit derde landen noemden zaken als visum en verblijfsvergunning als de belangrijkste redenen om ervan af te zien. Dit zijn grotendeels ook de redenen waarom studenten überhaupt niet overwegen over de grens te gaan wonen. Voor de meeste Europese studenten was de belangrijkste reden echter niet de afstand naar de universiteit maar de afstand naar hun vrienden.

Toegang tot de arbeidsmarkt

Toegang tot de arbeidsmarkt lijkt vooral belangrijk voor studenten uit derde landen, omdat zij een dubbele financiële last dragen in vergelijking met Europese studenten. Voor het verkrijgen en verlengen van hun verblijfsvergunning moet er altijd een paar duizend euro op hun bankrekeningen staan en in bepaalde landen betalen zij een hoger collegegeld. Daarnaast worden sommigen geacht hun gezin thuis te ondersteunen.⁷³ Wanneer er geen beurzen beschikbaar zijn, kan dit ertoe leiden dat internationaal onderwijs is voorbehouden aan derdelanders uit de rijkere milieus. Bovendien werken studenten niet alleen om financiële redenen, maar ook om arbeidservaring op te doen en

Resultaten uit enquête & interviews

De resultaten van de enquête geven aan dat slechts 28 procent van de respondenten een bijbaan heeft, doorgaans in het land waar ze studeren, behalve indien zij onderdaan zijn van een van de buurlanden. Dit is in overeenstemming met de bevindingen uit de interviews, die suggereren dat onderdanen van buurlanden in het weekend naar huis gaan om te werken. Bovendien zegt 28 procent van de respondenten, zowel EU-onderdanen als derdelanders, werk in een buurland te overwegen of te hebben overwogen tijdens hun studie aan hun huidige universiteit. De meest genoemde redenen voor deze overweging zijn het opdoen van talenkennis, de aanwezigheid van interessante bedrijven en de culturele gelijkenissen. Taalbarrières zijn voor derdelanders nou juist de voornaamste reden om af te zien van grensoverschrijdend werken. De meeste respondenten uit Europese landen gaan uiteindelijk niet over de grens werken vanwege fiscale en sociale kwesties, alsmede de afstand tot de universiteit. De meeste respondenten uit de EU en derde landen die niet hebben overwogen over de grens te gaan werken, laten weten dat zij "er niet aan gedacht hebben" (28%). Terwijl deze reden onder EU-studenten wordt gevolgd door afstand tot woningen en universiteit, alsmede fiscale kwesties, is de tweede meest genoemde reden voor studenten uit derde landen de arbeidsvergunning. Daarnaast geven meerdere studenten aan geen behoefte aan of tijd voor werk te hebben.

⁷³ Interview met Markus Reissen

een professioneel netwerk op te bouwen. Voor internationale studenten kan een bijbaan ook als voordeel hebben dat zij deelnemen aan de maatschappij en de taal van het gastland leren.⁷⁴

Evenals in het geval van de Euregionale woningmarkt, zijn de grensoverschrijdende studenten in het nadeel ten opzichte van de studenten in één en dezelfde lidstaat en de Europese studenten vanwege bestaande grensbelemmeringen. Ondanks het feit dat grensoverschrijdende studenten en studenten in één lidstaat beide maximaal 10 uur per week mogen werken, moeten de grensoverschrijdende studenten aanvullende administratieve procedures doorlopen, waaronder ook een arbeidsmarkttoets, om een werkvergunning te krijgen voor het buurland. Dergelijke belemmeringen kunnen ertoe leiden dat grensoverschrijdende studenten geen bijbaan over de grens zoeken en beperken zeker de mogelijkheden. Afbeelding 2 hierboven kan dus ook op deze situatie worden toegepast. Terwijl studenten in één lidstaat in Duitsland geen extra werkvergunningen nodig hebben om te mogen werken, blijkt uit interviews met belanghebbenden dat in Nederland de arbeidsmarkt in de praktijk doorgaans niet zo makkelijk toegankelijk is voor studenten in één lidstaat. De procedure voor studenten uit derde landen is erg tijdrovend en bureaucratisch en aanvragen worden vaak afgewezen. Hierdoor kunnen studenten niet spontaan interessante bijbaantjes aannemen, zelfs niet als student-assistent aan hun eigen universiteit.⁷⁵ Gezien het feit dat de situatie voor studenten in één en dezelfde lidstaat al lastig is, is de kans dat grensoverschrijdende studenten die in Aken studeren een Nederlandse werkvergunning krijgen nog kleiner. Verschillende geïnterviewden hebben hun bezorgdheid geuit over studenten uit derde landen die om deze redenen tot zwartwerken gedwongen zijn. Dit is vooral problematisch met betrekking tot sociale zekerheid en verzekeringen. Eén geïnterviewde gaf het voorbeeld van een student die in grote problemen kwam omdat hij zijn hand had verwond in een vleesmolen tijdens het zwartwerken in een restaurant.⁷⁶

Eenvoudigere toegang tot de arbeidsmarkt in het algemeen en over de grens voor studenten uit derde landen kan positieve effecten hebben op de sociaal-economische ontwikkeling op de korte en lange termijn. Voor de EMR zou het ook over de grenzen heen uitbreiden van de arbeidsmogelijkheden voor studenten een kans kunnen zijn om vraag en aanbod van arbeid beter af te stemmen, één van de doelen van de huidige strategie *EMR2020*. Dit kan de inkomsten verhogen, de samenwerking bevorderen tussen bedrijven in de EMR en bedrijven uit het thuisland van de student en bijdragen bij tot de integratie van de Euregionale arbeidsmarkt. Bovendien kan het studenten helpen meer werkgevers aan verschillende kanten van de grens te leren kennen, waardoor hun bekendheid met de Euregio toeneemt, alsook de kans dat zij na hun afstuderen in de regio blijven. Het ervaren van grensbelemmeringen en beperkte toegang tot de arbeidsmarkt tijdens de studie kan studenten uit derde landen ervan weerhouden na hun afstuderen werk te zoeken in de EMR. Zoals reeds uiteengezet, kan het behoud van deze afgestudeerden de EMR concurrerend houden.

Samenvatting

Een gebrek aan harmonisatie, dat in het vorige deel een belemmering voor de Europese integratie is gebleken, treft ook de Europese, nationale en de Euregionale sociaal-economische ontwikkeling,

---

⁷⁴ EP Nuffic: 'International students and part-time jobs', 2016

⁷⁵ Interview met Karin Quanten.

⁷⁶ Interview met Markus Reissen.

zowel op de korte als de lange termijn. Hoewel de kosten voor administratieve procedures en het collegegeld aanvullende bronnen van inkomsten vormen op de korte termijn, kunnen ze leiden tot oneerlijke concurrentie tussen universiteiten wanneer zij verschillen tussen landen en regio's. Hogere of toegenomen kosten kunnen ertoe leiden dat studenten uit derde landen wegblijven, hetgeen weer een negatief effect kan hebben op de sociaal-economische ontwikkeling. De mogelijkheden voor studenten uit derde landen om te studeren in de ene lidstaat en te wonen en/of werken in een andere, naburige lidstaat zijn op dit moment beperkt of onbestaand. Verruiming van de mogelijkheden voor studenten uit derde landen om tijdens hun studie te werken en/of wonen in het buurland kan bijdragen tot de integratie van de Euregionale arbeids- en woningmarkt. Dat leidt weer tot een betere balans tussen vraag en aanbod van arbeid en huisvesting. Het zou de mogelijkheden voor grensoverschrijdende studenten verruimen. Momenteel zijn deze behoorlijk beperkt in vergelijking met de studenten in één lidstaat en de Europese studenten in de grensregio's (zie figuur 2). De *Pilot huisvesting Akense niet-EU studenten* is een uiting van de behoefte aan flexibelere regelingen in de grensregio's. Deze kunnen bijdragen tot de Euregionale sociaal-economische ontwikkeling omdat zij de aantrekkelijkheid van de EMR vergroten, alsook de kans dat internationale studenten na hun afstuderen in de regio blijven wonen. Uit de resultaten van de enquête blijkt dat een minderheid van 12 procent van plan is in de EMR te blijven wonen na het afronden van hun opleiding. 36 procent is van plan te vertrekken en de meeste respondenten (52 procent) weten het nog niet.⁷⁷ Studenten uit derde landen kunnen ambassadeurs voor hun universiteit en de omliggende regio worden als ze tevreden zijn over hun opleiding en hun dagelijks leven. Dit betekent dat ze kunnen helpen bij het aantrekken van nieuwe studenten en het bevorderen van de samenwerking tussen hun vaderland en hun land van ontvangst (interviews).

5. Evaluatie Euregionale samenhang

Het doel van dit deel is initiatieven te vinden die grensoverschrijdende effecten aanpakken en de grensoverschrijdende mobiliteit van studenten uit derde landen stimuleren, ter verbetering van de Euregionale samenhang. Er lijken maar weinig van dergelijke initiatieven te bestaan (zie onderstaande tabel). Op het gebied van onderwijs, zijn in verschillende subregio's drie gemeenschappelijke programma's aangetroffen, die georganiseerd worden door instellingen van hoger onderwijs. Hoewel deze lijst niet uitputtend is, wordt duidelijk dat de samenwerking tussen de IHO's in de EMR verbeterd kan worden. De EMR telt vele IHO's en dit potentieel zou ingezet moeten worden voor verdere versterking van de reputatie van de EMR als een universiteits- en onderzoeksregio. Wat huisvesting betreft: de *Pilot huisvesting Akense niet-EU studenten* is het enige grensoverschrijdende initiatief dat in het bijzonder gericht is op studenten. Ook het aantal initiatieven om de Euregionale arbeidsmarkt kennis te laten maken met studenten uit derde landen en Europese studenten kan worden uitgebreid. Het enige initiatief dat wij aantreffen is het *Crossborder Diner* voor jonge professionals die studeren in verschillende subregio's van de EMR en daarbuiten. Daarnaast noemden de geïnterviewden vaak de excursies van het Intercultural Centre for students in Aken als voorbeeld van recreatieve activiteiten die studenten uit derde landen bekend maken met de euregio.

---

⁷⁷ Dit is in overeenstemming met eerdere studies over de mobiliteitsintenties van afgestudeerden in de EMR en daarom niet verwonderlijk. Zie Hooijen et al: 'Competition for Talent: Retaining Graduates in the Euregio Meuse-Rhine', 2017

Tabel 2 grensoverschrijdende initiatieven op het gebied van de internationalisering van het onderwijs

	Initiatief	Samenwerking tussen?
Onderwijs	Opleiding in Advanced Health Care	Een Post-Bachelor of Mastertitel van Zuyd Hogeschool (NL) en PXL University College in Hasselt (BE), in nauwe samenwerking met de Universiteit Maastricht (NL). ⁷⁸
	M.Sc. Management en Engineering in Productiesystemen,	Een programma aangeboden door RWTH Aken en Maastricht School of Management. ⁷⁹
	Open Borders MBA	Een programma aangeboden door FH-Aachen, de Universiteit van Luik en Hasselt University. ⁸⁰
Huisvesting	<i>Pilot huisvesting Akense niet-EU studenten</i>	Het project geeft studenten die aan een IHO in Aken studeren de kans in Kerkrade of Heerlen (Parkstad Limburg) te wonen.
Werk	<i>Crossborder Diner</i>	Dit evenement, georganiseerd door Connect Limburg, heeft als doel aantrekkelijke (internationale) bedrijven in de provincie Limburg kennis te laten maken met 'young professionals', waaronder studenten uit eigen land, Europa en derde landen. ⁸¹
Recreatie	<i>Excursies</i>	Het Intercultureel Centrum voor studenten in Aken (Incas) organiseert excursies voor internationale studenten naar bestemmingen binnen en buiten de EMR.

⁷⁸ Zie: Zuyd Hogeschool: 'Advanced Health Care – an international interprofessional programme', last opened 14 augustus 2017 <https://international.zuyd.nl/studying/study-programmes/short-programmes/advanced-health-care>

⁷⁹ master-mechanical-engineering.com: 'Programme Details', laatst bezocht op 14 augustus 2017 <http://master-mechanical-engineering.com/programme-details-1>

⁸⁰ Zie: fh-aachen.de: 'Der OpenBordersMBA', laatst bezocht op 14 augustus 2017 <https://www.fh-aachen.de/studium/openbordersmba/>

⁸¹ limburgcrossborderd.com: 'Crossborder diner 2015 - Young Professionals' laatste geopend op 14 augustus 2017 <http://www.limburgcrossborders.com/nl/initiatieven/crossborder-diner-2015---young-professionals>

Resultaten uit enquête & interviews

Volgens de meeste geïnterviewden, zijn de meeste studenten uit derde landen zich er niet van bewust dat zij naar een grensregio verhuizen en komen zij er pas na aankomst achter dat er nog belemmeringen zijn. Uit de resultaten van de enquête blijkt dat de meeste respondenten, bestaande uit zowel EU-studenten als studenten uit derde landen, het wonen in een grensregio als een voordeel zien, omdat je "het beste van twee werelden" kunt krijgen: De meest voorkomende verklaring voor dit positieve beeld is de diversiteit aan talen en culturen. Diverse reisbestemmingen en luchthavens liggen binnen handbereik en je kunt aan alle kanten van de grens evenementen bijwonen. Bovendien heb je meer keuze bij het winkelen, bijvoorbeeld door te kopen waar de prijzen het gunstigst zijn of te profiteren van de verschillende openingstijden. Sommige respondenten noemden ook "een Europees gevoel" als een voordeel van wonen in een grensregio. Deze verklaringen stemmen overeen met de inschattingen van de geïnterviewden.

50 procent van de respondenten geeft aan dat ze een keer per maand de grens oversteken . 17 procent steekt de grens eenmaal in de drie maanden over en 11 procent eenmaal per week. Nog eens 11 procent steekt de grens nog vaker over en 9 procent geeft aan de grens eenmaal per jaar of minder over te steken. Slechts één respondent gaf aan nooit de grens over te steken. Hoewel de respondenten zich dus bewust lijken te zijn van de kansen in een grensregio, is hun werkelijke grensoverschrijdende mobiliteit nog voor verbetering vatbaar. De respondenten geven aan dat zij de grens het meest oversteken voor "het bijwonen van (culturele) evenementen" of om te gaan winkelen. Slechts een enkeling neemt deel aan recreatieve activiteiten over de grens, zoals sport of muziek.

Grensoverschrijdende initiatieven worden door de geïnterviewden over het algemeen positief beoordeeld. Bovendien zien veel belanghebbenden de ligging nabij de grens niet als een nadeel voor studenten uit derde landen, maar eerder als een locatiespecifiek voordeel voor de werving van studenten uit derde landen. Velen omschrijven de ligging als "(in) het hart van Europa".⁸² Door meer grensoverschrijdende samenwerking en Euregionale samenhang kan dit voordeel nog meer worden uitgebuit. Het lijkt raadzaam de grensoverschrijdende samenwerking op te voeren om te kunnen concurreren met andere zogenaamd aantrekkelijkere economische centra en topuniversiteiten in Europa en wereldwijd.

6. Conclusies en aanbevelingen vanuit Euregionaal perspectief

In het algemeen blijkt uit de analyse dat de grensoverschrijdende student juridisch gezien slechter af is, zowel op gebied van wonen als werken. Anders gesteld, de toepasselijke juridische regeling gaat uit van het paradigma van de student in één en dezelfde staat. Als gevolg hiervan loopt de grensoverschrijdende student de kansen en de bescherming mis die het EU-recht en het nationale recht bieden. Er is geen duidelijke toelatingsprocedure voor een student uit een derde land die wil wonen in de ene lidstaat en studeren in een andere. In plaats daarvan moeten grensoverschrijdende studenten zich wenden tot de *Pilot huisvesting Akense studenten*, die echter zeer beperkt is in omvang. Het is, zoals vastgesteld, voor studenten in één en dezelfde lidstaat ook niet mogelijk grensoverschrijdende student te worden, mocht dat nodig of wenselijk zijn. Ook genieten grensoverschrijdende studenten veel beperktere toegangsrechten tot de arbeidsmarkt dan

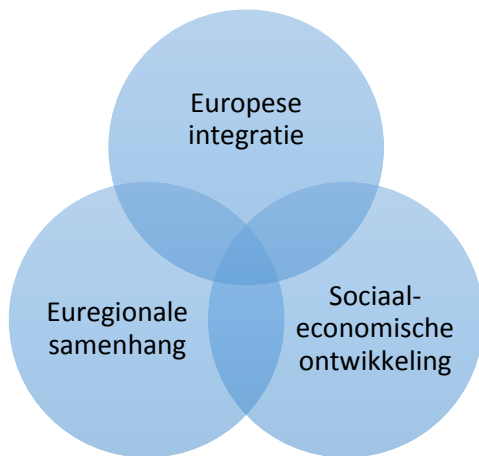
---

⁸² Interviews met Farah Jumpertz en Jasmin Haverkamp

studenten in één lidstaat: de bevoegde autoriteiten zullen bij grensoverschrijdende studenten altijd een volledige arbeidsmarkttoets afnemen. Zelfs inzake de werkgelegenheidskansen na de studie worden grensoverschrijdende studenten niet in dezelfde mate bediend als studenten in één lidstaat. De analyse bevestigt dan ook de aanwezigheid van een grensregionadeel voor studenten uit derde landen.

Element	Studenten in één (en dezelfde) lidstaat	Grensoverschrijdende studenten	Evaluatie
Studie	Geldige verblijfsvergunning; vereist opleidingsniveau	'Geldige verblijfsvergunning in andere lidstaat'; vereist opleidingsniveau	Vergelijkbare positie
Woonland/-plaats	Duidelijke, geharmoniseerde toelatingsprocedure zoals beschreven in de EU-wetgeving	Geen directe route krachtens EU-wetgeving; beperkte mogelijkheden in nationale wetgeving ('Pilot huisvesting Akense studenten')	Positie grensoverschrijdende studenten restrictiever
Werk: tijdens	Minimaal gegarandeerde toegang van 10 (15 uur per week)	Geen gegarandeerde toegang: arbeidsmarkttoets.	Positie grensoverschrijdende studenten restrictiever
Werk: na	Zoekperiode gewaarborgd krachtens EU-wetgeving; langere perioden mogelijk onder nationaal recht	Geen zoekperiode gewaarborgd krachtens EU-wetgeving; enige mogelijkheden onder nationaal recht	Positie grensoverschrijdende studenten restrictiever
Collegegeld en studiebevorderende faciliteiten	Geen gewaarborgde rechten krachtens EU-wetgeving; beperkte rechten onder nationaal recht	Geen gewaarborgde rechten krachtens EU-wetgeving; beperkte rechten onder nationaal recht	Vergelijkbare positie

Tabel 3 onderlinge relatie tussen de onderzoeksthema's.

Dit heeft negatieve gevolgen voor de Europese integratie, de sociaal-economische ontwikkeling en de Euregionale samenhang. Het introduceren van flexibelere regelingen voor studenten inzake de toegang tot de Euregionale huisvesting en arbeidsmarkt zou de negatieve grenseffecten kunnen omzetten in positieve effecten voor de EMR, met name op het gebied van de sociaal-economische ontwikkeling op de korte en lange termijn. Door toenemende grensoverschrijdende mobiliteit raken studenten uit derde landen beter bekend

met de regio en wat zij te bieden heeft. Dit kan de regio aantrekkelijker maken voor studenten en afgestudeerden. Beide groepen vormen belangrijke bronnen van menselijk kapitaal in de huidige kenniseconomie. Door hen te behouden kan de EMR concurrerend blijven en de gevolgen van de negatieve bevolkingsontwikkeling en de demografische veranderingen verzachten.

De resultaten wijzen ook op de onderlinge relatie tussen de drie thema's: sociaal-economische ontwikkeling, grensoverschrijdende cohesie en Europese integratie. Uitdagingen op het gebied van de sociaal-economische ontwikkeling van grensregio's kunnen leiden tot vernieuwende initiatieven voor betere grensoverschrijdende cohesie, hetgeen uiteindelijk kan leiden tot verdere Europese integratie. Andersom kan toenemende Europese integratie grensoverschrijdende samenwerking en versterking van Euregionale samenhang ook vergemakkelijken en zo de sociaal-economische ontwikkeling in de grensregio's en daarbuiten bevorderen. Dit bevestigt de idee dat de euregio's de laboratoria voor Europese integratie zijn. Nicola Dobroslavić, Lid van het Europees Comité van de Regio's en Prefect van het Kroatische gewest Dubrovnik-Neretva wees erop dat:

“grensregio's de laboratoria van de Europese integratie zijn. Juist hier zouden de interne markt en ander Europees beleid het best te merken moeten zijn en zijn onze resultaten en tekortkomingen het duidelijkst te zien. Door grensoverschrijdende samenwerking te vereenvoudigen en obstakels – zoals verschillen in wetgeving en in institutioneel bestel, het gebrek aan rechtszekerheid en de ongelijke economische ontwikkeling – weg te nemen kan de dagelijkse gang van zaken voor mensen, lokale en regionale overheden en bedrijven onmiddellijk worden verbeterd.”⁸³

---

83 Comité van de Regio's: 'Cross-border cooperation: local and regional leaders call for simpler rules and endorse special legal arrangement', 15 oktober 2015, laatst bezocht op 14 augustus 2017 <http://cor.europa.eu/en/news/Pages/Cross-border-cooperation.aspx>

Bijlage I - Kaart van instellingen voor hoger onderwijs in de Euregio Maas Rijn

Bijlage II - Lijst van geïnterviewden

	Geïnterviewde	Functie
1	Ruud Heijnen	Coördinator internationale samenwerking, Zuyd Hogeschool
2	Rivka Valkenberg	Voormalig strategisch beleidsadviseur en projectleider Euregionale Zaken bij de gemeente Vaals
3	Nicole Lemmens & Michael van Zinnicq Bergmann	Verantwoordelijk voor visa en verblijfsvergunningen, respectievelijk de administratie van het LLL Erasmusprogramma en de instituutsbrede coördinatie van beurzen, International Office, Zuyd Hogeschool
4	Denise Dupont	Medewerker Toelatingen en Onderwijs, Maastricht School of Management
5	Karin van der Ven	Oprichter en eigenaar van <i>Jules Maastricht</i>
6	Noraly Romeyn	Student-assistent bij de International Service Desk, Studentenservicecentrum Universiteit Maastricht
7	Karin Quanten	Coördinator Knowledge Centre for International Staff, Universiteit Maastricht
8	Bettina Schuppe & Stanislava Petkova	Coördinator en medewerker Info Service Center, RWTH Aachen
9	Eliana Lemos	Internationaal Coördinator Medische Faculteit, RWTH Aachen
10	Sjoerd Volleberg	Studenten Rechtsbureau Maastricht
11	Markus Reissen	Medewerker <i>Katholische Hochschulgemeinde Aachen</i> , verantwoordelijk voor intercultureel werk en interreligieuze dialoog
12	Sebastian Krott & Ahmad Hijazi	Coördinatoren en voorzitters van <i>INterkulturelles Centrum Aachener Studierender (INCAS)</i>
13	Farah Jumpertz	Internationaal Coördinator, Faculteit Techniek, RWTH Aachen
14	Jasmin Haverkamp	Internationalisering, Faculteit Bouwkunde, RWTH Aachen
15	Jan Schliewert	<i>Zweckverband Region Aachen</i>

Gemeente Maastricht

Maastricht University

Zuyd
Hogeschool

provincie limburg
gesubsidieerd door de Provincie Limburg

ITEM is een initiatief van Universiteit Maastricht (UM), het Nederlands Expertise en Innovatiecentrum Maatschappelijke Effecten Demografische krimp (NEIMED), Zuyd Hogeschool, de Gemeente Maastricht, de Euregio Maas-Rijn (EMR) en de Provincie Limburg (NL).

Institute for Transnational and Euregional
cross border cooperation and Mobility / ITEM

Postadres:
Postbus 616, 6200 MD Maastricht

Bezoekersadres:
Bouillonstraat 1-3, 6211 LH Maastricht
Avenue Céramique 50, 6221 KV Maastricht

T: 0031 (0) 43 388 32 33
E: item@maastrichtuniversity.nl

www.twitter.com/ITEM_UM

www.maastrichtuniversity.nl/item